

Nutiden är snart forntid

Kolargubbarna, Rolf Karlsson, Roland Olsson, Boris Luthman (nästan död) och Hans Bergenarp reser kungen till årets kolmila den 11 augusti 2009.

Bli medlem i Kils hembygdsförening

Medlemsavgift är 100 kr, familjeavgift 150 kr.

Postgiro 17 26 61—1

Besök även vår hemsida

<http://www.narkeskilshembygdsforening.se>

Pris för denna skrift 50 kr

I medlemsavgiften för år 2009 ingår skriften.

Berättelser

Förr och nu i Närkes Kil

Nr 5

Kils hembygdsförening

2009

Från redaktionen

Här är nummer 5. Liksom de tidigare skrifterna Berättelser Förr och nu i Närkes Kil så har denna tillkommit genom många personers bidrag. Under hösten 2008 träffades vi ett par gånger. Under våren var det uppehåll och istället har träffarna ägt rum på Lilla gården, vår hembygdsgård. Liksom tidigare år delar vi med oss av egna erfarenheter och av material som våra förfäder lämnat vidare.

I denna skrift får vi följa händelser i Blackstahyttan. Sven-Åke Ericsson och Maria Bernsten, Ingrid Malmsten, Carin Malmsten Nilsson, Lennart och Sigrid Karlsson, Birgit och Sven Nord samt Karl-Johan Sjödahl har öppnat sina hem och låtit oss ta del av bilder i deras privata familjealbum, egna och familjemedlemmars upplevelser och erfarenheter. Till skriften har vidare många andra bidragit som till exempel Stig Thuresson, Arne Carlsson och Hans Lindblad. På cirkelträffarna har många från när och fjärran bidragit med pusselbitar i skriften stora väv. Ibland har det varit muntationer, några som kanske ska fortsätta att bevaras i den muntliga traditionen. Tack ska ni ha allesammans.

Kerstin Möller redaktör

Tfn 019—28 20 65

e-post till Kils hembygdsförening:

kjell@brunnstorp.se

Idén med skriften är att genom att sprida berättelser om då tid och nutid så bidrar vi till att ge mening och sammanhang i vår bygd i vår tid. Några har starka rötter sedan många generationer, andra är nyinflyttade och åter andra på tillfälligt besök. Alla lika värdefulla.

Fotot på framsidan av Kils kyrka av för oss okänd fotograf.

Tryckt på Örebro universitet, Örebro i september 2009

På fotot nedanför är Lennart Karlsson mannen med kartongen med granplantor. Bredvid honom står en dansk som hette Christian Mos och som också arbetade åt pappersbruket. Näste man är läraren, magister Askemur. Skolbarnen i Frösvidals skola skall ut och plantera skog i Lövbrickan.

Om att bli kvar

En sorglig inskription på en av gravstenarna på Kils kyrkogård får avsluta årets skrift.

*Fader och söner funno här hvilan
Fadern innan livets middag
sönerna i dess gryning
mulen blev middagen
lång aftonen
för henne som reste stenen*

Sven Nord, Blackstahyttan som skötte vägen, på den tiden berättar att vägen höll, trots den kraftiga belastningen med alla bussar och bilar. Till höger i bild skymtar Sven-Åke som spanar på vägen med bilinvasionen.

Otroliga mängder med bussar har tagit sig upp till Blackstahyttan.

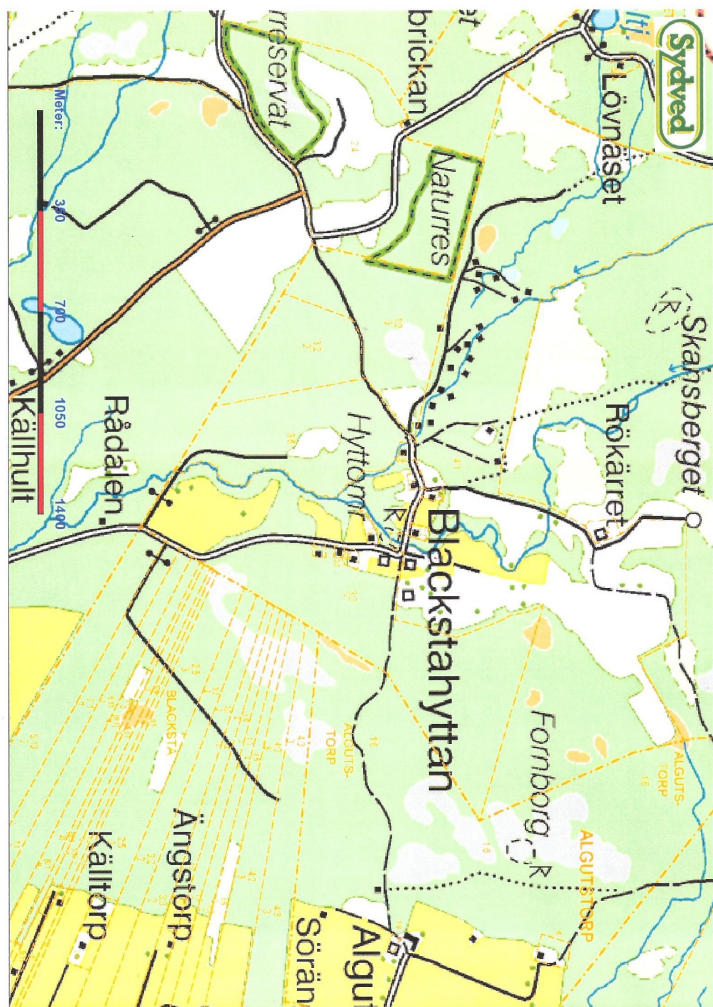

Familjen Nords yngsta dotter Christina tävlade i orientering. Kanske inte precis denna tävling men 1981 ställde hon upp i Oringen som det året gick av stapeln i Hälsingland. Här är hon på väg in i mål.

Innehållsförteckning

Från redaktionen	2
Sydveds karta över Blackstahyttan	4
Blackstahyttan gården i slakten 300 år	5
Blackstahyttan i historien	14
Vägar, post och sågen	18
Gårdar och folk i Blackstahyttan	21
Nr 1 (Ericsson) och 2 (Malmsten Nilsson)	21
Nr 3	24
Nr 4 (Nord)	25
Nr 5 Hökapers stuga	27
Nr 6 Gula huset, Nr 7 Tegelvillan, Nr 8 Mellangården	28
Nr 9 (Karlsson)	30
Nr 10 Skogvaktarbostället	32
Nr 11 Rökärr (Lundkvistastället)	33
Nr 12 Västantorps (Dansbanan)	37
Fotboll	40
”Lockhytte Pelle”	46
Skolbarn i Blackstahyttan	49
Helg bestyr	52
Skolkort Kils skola	56
Orientering	57

Sydveds karta över Blackstahyttan i nutid

Detta skolkort från 1981 visar elever i Kils skola.

Övre raden från vänster. Lars Lundin, Anders Brandt, Jan Johansson och Patrik Nord, Per Axelsson, Oskar Börjesson och Hanna Gustafsson. Andra raden från vänster. Gunnar Wargert, Tomas Pettersson, Örjan Eriksson, Annika Lindblad, Gunilla Nylin, Ann-Sofie Ståhl och Tina Rääf.

Sittande från vänster. Fredrik Malm, Annika Persson, Johanna Freed, Per-Fredrik Löthgren och Magnus Oscarsson.

Skolkort från Kils skola, lärare är Gunnar Wargert.
Fotot tillhör Marianne Löthgren.

Orientering

Orientering kommer på tal. Sven-Åke Ericsson i Blackstahyttan och Maria Bernstein tar med sig fotografier från denna stora orienteringstävlingen som hölls 1989.

Skolkort från Kils skola 1950

Övre raden från vänster: Arne Olsson, Hans Persson, Ingemar Vilhelmsson, Jan Roos, Sten Pettersson,

*Skolkort från Kils skola, lärare är Gunnar Wargert.
Fotat tillhör Marianne Löfberg.*

Karl-Gustav Jacobsson, Berit Larsson, Dagny Vallin med Anita Karlsson framför Barbro Nilsson, Gun Larsson, Ulla-Britt Forsberg, Marianne Eriksson, Ulla Svensson, Karl-Åke Jansson och läraren Gunnar Wargert. Nedre raden från vänster. Bo Broström, Stig Johansson, Hans Lindblad, Roland Bertilsson, Jonny Bogg, Olle Bertilsson, Per-Olov Lager, Rune Alfredsson, Ebbe Georgsson, Uno Hallkvist och Bengt Sörman. Alla tjejerna har sina flicknamn, skriver Hans Lindblad. Kortet har varit publicerat i Kilsbergens hembygdsförenings almanacka.

Hans har bidragit med ytterligare ett skolkort från Kils skola och har också ingått i almanackan. Under Gunnar Wargerts långa lärargärning hann flera generationer Kilsbor ha Wargert som lärare

Blackstahyttan gården i släkten 300 år

Vi började tala om Blackstahyttan för flera år sedan. På fotot från cirkelträffen den 26 november 2005 berättar Sven-Åke Ericsson om Blackstahyttan och om sin släkt. Sven-Åke sitter med ryggen mot kameran. Bredvid honom Annika Lindblad, bortanför henne skymtar Majken Möller. Längst bort på andra sidan bordet sitter Maj-Britt Forsman och bredvid henne maken Gunnar. Nästa person är Hans Lindblad som är far till Annika. Mitt emot Sven-Åke sitter Arne Carlsson. Sedan dess har materialet fyllts på allt eftersom. Sven-Åke och hans sambo Maria Bernsten har lagt ner mycket arbete på att granska och rätta det som antecknades i all hast under sammankomsten.

Gården fick 2008 diplom för att den varit i nuvarande släkts ägo under ca 295 år, vilket enligt diplommet: *utgör ett efterföljansvärt vittnesbörd om nämnda släkts kärlek till fädernesjorden och vår svenska modergärning*. Örebro i juli 2008. Nedan följer ägarkronologin som utökats med små berättelser om dem och ibland om den tid de levde i.

Det började med Olof Nilsson

Olof Nilsson (1713-1773) som var gift med Carin Nilsson 1703-1783 från Frösvidal. Olof kom till Närkes Kil socken under första halvan av 1740-talet. Han var sockenskräddar-dräng 1744 när han gifte sig med Carin. År 1746 hade han avancerat till sockenskräddare och bosatt sig i Blacksta. På 1750-talet flyttade han först till Algutstorp och sedan till Blackstahyttan. I Blackstahyttan blev bergsman, samt senare även fjärdingsman. Olof var född i Örebro och son till borgaren och skräddaren Nils Nilsson. Olof och Carin fick ett barn, sonen Nils.

Nils Olofssons tid

Sonen Nils Olofsson 1746-1795 vars hustru hette Catharina Andersdotter (1751-1811) kom från Tysslinge. Nils var bergsman och från 1780-talet även fjärdingsman. Nils och Catharina fick tre barn, Katarina, Olof och Anders.

Olof Nilssons tid

Sonen Olof Nilsson (1778-1832). Hans hustru hette Anna Maria Jonsdotter (1789-1832). Hon föddes i Bocksboda. Hennes far var bonden Jan Jansson i Bocksboda. Olof var bergsman och bonde. Han och Anna Maria fick 5 barn, Nils,

Janssons. Man ska inte ens kunna se stammen. Alla gick åt olika håll för att hitta den bästa granen efter eget tycke och smak. Det gällde att hitta tillbaka till sin gran. Sen blev det glögg i skogen, men inte förrän granen var huggen. En gång var vi 30-personer till middagens som traditionsenligt avnjöts hos Svedlunds. Granäventyret skedde alltid sista lör- eller söndagen före jul. Barnen hade väldigt roligt. Carin berättar att hon och hennes man Harry har fortsatt med julgranshämtning med sina vänner. Till middagen brukar det vara Tjälknöl på älg, potatisgratäng och lingonsylt eller chutney. Huvudregeln att man inte får glögg och pepparkaka förrän man hämtat sin gran kvarstår sen gammalt.

Första TV:n

Mormor Gerda och morfar Axel, var de första som hade TV i Blackstahyttan. På den tiden var det svartvit bild och fjärrkontroll var inte uppfunnet. Å andra sidan fanns det bara ett program. Alla kom och tittade. Herrarna tittade på fotbolls VM 1958. När alla karlar reste sig och slog sig ner i soffan igen gick fjädringen. Vi barn tittade på Lassie.

Jag tror att om morfar levte nu skulle han hållit på med snabba bilar. Han var en tävlingsmänniska. På den tiden satt han i fåtöljen med klocka, block och penna. Han satt inte som vanligt utan tvärs över fåtöljen. Med fötterna hängande över armstödet. Då fick man inte prata med honom. Han var djup försjunken i att notera resultat. Det här var ju långt ifrån den klockning som sker nuförtiden.

Ingrid Malmsten berättar om en valborgsmässoafton. Vi hade gemensam brasa på ängen. Lennart Karlsson var bas för brasan. Det var någon gång på 1960-talet och Pappers bruket hade skänkt några raketer. Vår dotter Nanne hade hört talas om att man kunde åka till månen med raket. Jag tror hon var ungefär 3 år. Hon ville åka till månen och hälsa på baksidan. När raketerna smälde av börja hon gallskrika. Många trodde att hon skrek för att hon blev rädd för raketerna. Nej, hon var inte rädd utan arg. Hon begrep att valborgs raketerna inte var tillräckligt stora och att hon inte kunde åka till månen på dem.

Carin Malmsten fortsätter och berättar om simskolan i Frösvidal. Alvar stoppade in en hopar ungar i sin Volkswagen. Ingen var fastspänd. Säkerhetsbälte hade man inte på den tiden. Vi simmade i Frösvidalsdammen och även i Ramsjön. När jag skulle ta simborgarmärket mötte jag en snok ute i vattnet. Då ställde jag mig upp och bara skrek. Simläraren tyckte synd om mig. Jag fick fortsätta och ta mitt märke. Leif Segelberg, han var som gjord för att simma. Hans simmade tvärsöver och verkade aldrig frysa som vi andra.

Ingrid tar vid och berättar om "Grangänget". Det började på pappa och mammas tid (Axel och Gerda Svedlund). I deras bekantskapskrets fanns flera familjer som bodde i stan. Det var Bergströms, Janssons, Söderhjems, Törnells, Geijerstams och Hellmans . De brukade köpa julgran på Stortorget. Pappa tyckte att, gran hämtar man själv i skogen. Det blev ett helt sällskap. Vi ordnade brasa och korvgrillning i skogen. Det var många olika idéer om hur granen skulle se ut. Den skulle vara gles tyckte Bergströms, nej tät menade

Lars, Petter, Anna och Maja. Den äldste sonen Nils, avled endast 16 år gammal. Därför gick gården i arv till brodern Lars.

Lars Olssons tid

Sonen Lars Olsson (1815-1899) var gift med Anna Cajsa Ersdotter (1819-1880) från Blacksta. Anna Cajsas far, Erik Persson i Blacksta, hade gästgivargård. Även han var nämndeman och bonde. Lars och Anna Cajsa fick fyra barn; Karl, Lars, Erland och Augusta.

Lars var nämndeman och var från 1866 kyrkvärd. Han var också häradsdomare. Under sin aktiva tid undertecknade Lars Olsson de flesta kyrkorådsprotokoll som upprättades i socknen eftersom han var medlem i kyrkorådet.

På Lars Olssons tid hade gården 3/4 mantal, vilket på den tiden var en av de större i socknen. Han hade sju drängar och en piga som tjänstefolk.

Sonen Karl förblev ogift och bodde kvar hemma. Inte heller Erland gifte sig. En bit mark styckades av åt Erland och där byggdes ett hus åt honom. Det hette Västantorps. Läs mer om Västantorps på sid XX. År 1885 utarrenderade Lars gården till sin son Lars Olof Larsson (f 1848). Då denne 1887 flyttade till Örebro och blev åkare överlät fadern istället gården till dottern Augusta och svärsonen Karl Eriksson.

Lars Olsson hade en grannfejld med Carl Fredrik Isaksson på Algutstorp. Den senare satte 1852 upp en skylt som förbjöd Lars Olsson att gå på Algutstorps mark på sina vandringar till kyrkan. Denna händelse skrev vi om i Skriften 2006 (sid 30-31).

Farmor Augustas tid

Dottern Augusta Vilhelmina Larsdotter (1852- ?) gifte sig med Karl Eriksson (1855-1900) från Hidinge. De fick fem barn. Olga (1886), Gustaf (1890), Karl (1892), Sven (1895) och Kerstin (1897).

Karl som var Sven-Åkes farfar byggde en damm. Det var inte hyttedammen utan en damm för att driva ett sågverk. När dammen var nästan klar var det vår och turbinen som skulle driva sågverket hade anlämt. Det blev bråttom att få dammen klar. Karl arbetade hårt och drog på sig dubbelsidig lunginflammation. Han dog 45 år gammal. Turbinen fick de lämna tillbaka. Farmor blev ensam med fem

Midsommar firade vi till stor del tillsammans. Vi reste midsommarstång och dansade runt den säger Carin (Kortet från 1960-talet.)

Carin berättar vidare. Vi lekte olika lekar på midsommar. Vi

hoppade säck, åt korb från ett snöre. Vid en kapplöpning skulle deltagarna ha en sked i munnen som det låg en potatis i. Det gällde att nå först till målet utan att tappa potatisen eller röra den

med händerna. Männerna på fotot från 1960-talet är: Rune Isacsson, Per-Henric Malmsten, Lars Torgilsson och Sven Nord.

Sen behövde herrarna vila ut i bersån: Folke Segelberg, Lennart Karlsson, Per-Henric Malmsten, Sven Kindborg och

Lars Torgilsson. De behövde kanske lite förstärkning inför aftonens dans på logen?

Jag minns att när det var sparkföre åkte vi spark. Vi hade sparkarna i varandra till ett långt tåg. Jag brukade få sitta längst fram och Leif Segelberg stod sist och styrde. Oftast gick det bra. Ibland åkte vi i diket i Bonnabacken.

Karl-Johan Sjödahl flyttade tillbaka till Blackstahyttan när han var 15 år. Jag gick i nian och hade precis fått moped. Jag fortsatte i skolan i Fjugesta och åkte moped dit och hem, berättar Kalle.

Helg bestyr

Det var rena idyllen här uppe, när jag var barn säger Carin Malmsten Nilsson.

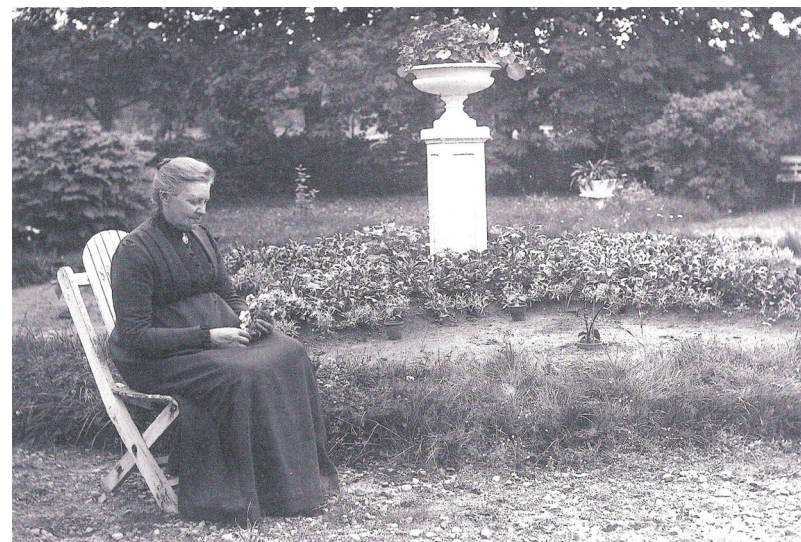

Påskkäringar och påsk gubbe i Blackstahyttan 1966: Stående från vänster Birgitta Nord, Leif Segelberg och Carin Malmsten. I främre raden Inga-Lill Segelberg, Christina Nord, Marianne (Nanne) Malmsten och Marie Tromus.

barn och far blev faderlös.

Farmor blev så nedbruten av sorgen att hon flyttade från Blackstahyttan in till Örebro med alla barnen. Hon bodde på Ekersgatan nära Vasatorget. Hon försörjde sig bl.a. på att hålla studerande vid läroverket med mat. Under tiden var gården utarrenderad. Sonen Sven hann börja skolan i Örebro men efter några år flyttade Augusta och barnen tillbaka till Blackstahyttan.

När pappa var liten var han med på Stortorget och sålde ved, potatis med mera. Det var ruskigt kallt och pappa var invirad i en stor sjal. Då kom en tant och frågade om gumman hade några ägg att sälja. NEEJ, skrek pappa i högan sky,

arg för att hon tagit honom för en gammal gumma.

Farmor Augusta hemma i trädgården. Den vackra piedestalen med blomurnan finns fortfarande kvar. Det är ett tungt

Hon berättar att huset ser mycket större ut från baksidan där det har fyra fönster, än från framsidan där det bara är tre. Sen berättar hon hur det gick till när föräldrarna kom till Blackstahyttan. Innan pappa köpte gården var mamma och pappa här uppe och tittade. Då gick vägen över Ängakullen och det fanns ingen riktig bro utan bara några plankor som lades ut över bäcken. Mamma sa, om jag händelsevis kommer härifrån med livet i behåll så sätter jag aldrig mer min fot här. Det dröjde inte länge förrän pappa kom hem och sa, hej bergsmansmora. Pappa kände sig instängd i stan han längtade till skogarna och bergen. Han var född i Norra ny församling i Värmland och kom till Örebro 1928. Mamma Gerda kom från Stugun i Jämtland. De flyttade in för gott 1950. Sen bodde mamma och pappa här i många år.

Mamma tyckte mycket om mat och trädgård. Hushållnings-sällskapet ska omkring sekelskiftet varit här och gratis lämnat ut fruktträd. Denna gård fick äppelträd, ett Åkerö, ett Melonäpple och ett äpple vi inte vet namnet på. Pappa kallade den skämtsamt i familjen för "jämtlands astrakan"

Axel Svedlund har kallats gengasens-pappa. Han började före första världskriget, 1914 konstruera gengasverk för stationärt bruk. Hans konstruktion utvecklades och kom att kallas "system Svedlund". Enbart av Svedlunds aggregat torde ha tillverkats ca 35 000 ex. dvs hälften av alla i Sverige förekommande aggregat. Källa: en utredning från Överstyrelsen för ekonomiskt försvar:

<http://home.swipnet.se/~w-21549/gengas/gengas.htm>

[nerladdat 090728]

hade bara lagt ut några stockar. Det var sent på hösten och mycket vatten i bäcken. Den här dagen hade det kommit cirka 2 cm snö som lagt sig på stockarna. Under dem var det blankis. Jag gick först över. När jag kom ut en bit så halka jag och ramla ner i bäcken. Jag flöt iväg en lång bit. Jag hade inte jacka utan trenchcoat. Den blev som en sorts segel. Sen blev kläderna förstas genomblöta så det blev svårt att ta sig upp. Till slut lyckades jag kravla mig upp på den motsatta stranden. De andra barnen sprang tillbaka till skolan och berättade för lärarinnan att jag ramlat i bäcken. Hon ringde till pappa. Jag började gå hemåt. Så pappa kom och mötte mig med cykel. Jag fick sitta där dyblöt på cykeln. Som tur var klarade jag mig, fick inga men.

Samma väg några år senare

Birgit Nord berättar. När vår äldste son Sven-Erik (f. 1949) började skolan fick han ta sig ner till Frösvidal. Jag brukade försöka följa med honom, men det var ju inte alltid det gick. Vi fick kämpa hårt för att få skolbussen att köra hit upp.

Carin Malmsten Nilsson berättar. När jag gick i skolan hade Frösvidals skola lagts ner. Jag gick i Kil. Vi fick ta oss till den nedlagda skolan i Frösvidal och därifrån blev vi hämtade med skolbussen.

Foto: Erik Liljeroth i Närke ett bildverk .

Här går Sven-Åke i 2:a klass i Frösvidal. Lärarinnan hette Lilly Beckman (hennes namn som ogift). Från vänster: Minns inte Sven-Åke, Birgit Gustavsson från Blackstahyttan (nr3), Marianne Eriksson Blackstahyttan (nr 8), Göte Persson från Älgesta. Lärarinnan, Harriet (efternamnet har vi inte fått fram) från Frösvidal, Bertil Karlsson från Blacksta, Sven-Olov Bergström från Blackstahyttan (nr 10), Yngve Einarsson från Blacksta och längst ut Sven-Åke Ericsson (nr 1). Karta med gårdarnas placering och den numrering de har i skriften finns på sid 20.

Ramla i bäcken

Jag ramla i bäcken en gång när jag gick i andra klass. Vi barn gick en genväg från skolan. Då blev det inte fullt så långt hem. Vi gick förbi ett torp som hette Vinkvistastugan. Det var en stig många olika använde sig av, även dagsverkare från Frösvidal. Över bäcken var det ingen riktigt bro utan de

Som vuxna bodde äldsta dottern Olga i Örebro. Sonen Gustaf tog efternamnet Folkgård. Sonen Karl var bosatt på Algutstorp och avled 1978. Kerstin gifte sig med Bertram Bergman och flyttade till Älgesta. Det var sonen Sven som övertog moderns släktgård.

Pappa Svens tid

Sonen Sven Ericsson (1894-1970) gifte sig med Ingrid Carlsson (1896-1972) från Algutstorp. Pappa och mamma var båda med i en förening som hette Kamraterna. Det var där de träffades. Morfar Carl Albert blev nog inte så glad när mamma och pappa gick till varandra genom skogen. Jag minns morfar, säger Sven-Åke. När vi var på Algutstorp och hälsade på fick jag sitta i hans knä.

Pappa var driftig. Han drog igång med att bygga och hyra ut sommarstugor till Örebroare. Några byggde själva på mark som pappa hyrde ut till dem. En av flyglarna på gården har använts till lite av varje. Bl.a. har den varit brygghus och även sommarstuga. Bussen stannade i Frösvidal. Sen fick folk gå eller cykla.

Sommargästerna cyklade ut. Vi gjorde tvärtom vi cyklade in till stan. Jag minns att mamma och pappa cyklade och jag försökte också pinna på. Vi brukade träffa en familj som var bosatt på Malmgatan. När vi kom hade mamma och pappa

med sig någon smörklick, lite ägg eller annat från gården.

Under kriget var nästan allt var ransonerat. Kol att värma upp husen i staden med gick inte att få tag på. Då cyklade folk hit ut och köpte ved. De hade veden på cykelkärror. En gång när mamma och jag cyklat till stan. Jag skulle till tandläkaren. När jag var klar sa mamma att nu skulle vi gå och äta något riktigt gott. Det fanns en mjölkbar nära Stortorget. Vi gick dit och beställde mat. När köttbullarna serverats ville servitrisen ha ransoneringskupongerna. Oj nej det hade mamma totalt glömt bort. Vi hade inga kuponger med oss. Vi levde ju i det närmaste som självhushåll så vi var inte vana vid att ha kuponger med oss. Både mamma och jag blev ledsna när de ryckte bort köttbullarna från oss. Till slut kom de på att de hade något som inte var ransonerat, så det fick vi äta. Det var väldigt hårt med kupongerna, säger Sven-Åke.

Sven-Åkes tid

Jag tog över gården efter pappa säger Sven-Åke Ericsson (1933– ff.) brukar gården och bor tillsammans med sin sambo Maria Bernsten (1933-ff.). Gården äger han tillsammans med brodern Bengt-Olof Ericsson (1937-ff.). Bengt-Olof är gift med Anita Ekström (1942-ff.) och de bor i Linköping. Min bror läste till ingenjör och arbetade på SAAB i Linköping. Bengt-Olof har stugan (nr 3) i Blackstahyttan som fritidshus. Han har rustat

Eftersom Anna och jag inte hade några barn sålde vi Lockhyttan 1909 till K A Bergman, C A Erenbåge och Becker. Dessa var bara intresserade av skogen, när den var avverkad sålde de till Holmens bruk. Jag ville helst sett att Kils kommun köpt Lockhyttan men de var inte intresserade.

Hyttaktierna de var till antalet 11 st. såldes till Pershyttegruvbolag och därmed var bergsmanstiden en saga all i kil och Pershyttan. Den 26 oktober 1912 gick flyttlasset från Lockhyttan till en inköpt fastighet i Nora. Pettersson var ju ännu i sin krafts dagar, bara 43 år och Anna fick lämna sitt barndomshem, måste kännas svårt.

Pettersson hade ju en stor hobby, nämligen träsniderier, många av hans förnämliga arbeten i form av pendyler och speglar finns i en del Kilshem men också i Nora kyrka.

Lockhyttans by omnämns i skrift 1539, 1555, från 1609 finns en skriftlig dokumentation där den stavas Läckhyttan.

Skolbarn i Blackstahyttan

Vi har fått flera olika skolkort och berättelser från färden till och från skolan. Skolbarnen från Blackstahyttan gick i rösvidalsskola som invigdes 1872. Den stängdes 1955 och då överfördes eleverna till Kils skola

Sven-Åke Ericsson i Blackstahyttan som föddes på 1930-talet gick i skola i Frösvidal. På den tiden fanns ingen skolskjuts. Vi gick, åkte skidor eller spark berättar han.

men den måste vara något finare för där fick vi inte vara. Mycket arbetsamt var det men också många trevliga stunder. Det var när vi satt där i hyttkammaren och gubbarna berättade många roliga historier.

Fotografiet nedan kommer från boken Närke ett bildverk och är tagen av Erik Liljeroth i slutet på 1950-talet.

och byggt till den. Nu kan både de och barnen med familjer vara där tillsammans.

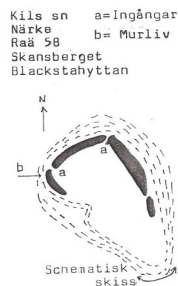

På fotot har Sven-Åke i Stora Mellösa-dräkten och hans sambo Maria har Nedre Luleådräkt. De står hemma på den till midsommar lövade förstukvisten.

Min morbror i Algutstorp var kyrkvärd i många år. Han skulle sluta och då ville de att jag skulle ta över efter honom. I början var jag orolig, läsa högt i kyrkan och så. Men, jag lärde mig och tyckte det var intressant. Sven-Åke var liksom sin farfarsfar kyrkvärd. Jag var kyrkvärd i 15 år. Jag hjälpte Einar Eriksson, som var kyrkvaktmästare med att gräva gravar och sådant. Sen gick Einar bort. Han var en riktig hedersman, en fin människa sa Sven-Åke. Så sen blev jag kyrkvaktmästare och var det i 10 år till pensioneringen.

Blackstahyttan i historien

Till detta avsnitt har vi hämtat mycket information ur boken Ett djärvt industriellt initiativ Örebro pappersbruk och dess historia 1901-1951. I kapitlet, *Skogarna i bergen*, skrev Nils Eckerbom ett helt avsnitt om Blackstahyttan. Nils Eckerbom levde 1884-1969 och skrev flera böcker bland annat en som hette *I de blå bergen*. Vi har även sökt information på internet Sven-Åke Ericsson och andra i hembygdsföreningen har hjälpt till.

Skansberget ovanför Blackstahyttan är en i en lång rad fornborgar i Kilsbergen. Här är den uppritad av riksantikvarieämbetet.

Bynamnet Blacksta finns omnämnt på dokument sedan 1429. Bynamn som slutar på sta ska ha tillkommit ungefär för 2000 år sedan och den benämningen fortsatte fram till ca 600 år efter Kr.

Blackstahyttan

Det spekuleras även att det förekom järnhantering redan under 1200-talet i Blackstahyttan. Järnframställning förekom visserligen redan omkr. 600-talet, men då var det utslutande sjö- och myrsmalm.

De äldsta skriftliga handlingar som finns bevarade om Blackstahyttans hytta är daterade 1554 och finns i kammararkivet. Där omnämns den som en bergshytta med namnet Blackstahyttan.

hade husbonddrängen en årslön av 350 kronor och andre drängen 325 kronor.

Vid Skomakartorp under Lockhyttan bodde torparen Andersson, hans huvudsakliga syssla var att hugga ved och kola ett flertal kolmilor åt "Lockhytte Pelle". Vid skötseln av torpet fick han naturligtvis låna dragare och redskap av husbonden. Fick han tid över deltog han i arbete på gården.

På 1700-talet och tidigt 1800-tal fanns en hytta i Lockhyttan men 1816 raserades masugnen trots att denna var i gott stånd. Malmen till hyttan hämtades vid Pershyttan men nu fick istället bergsmännen som ägde Lockhyttan frakta kol till Pershyttan och smälta malmen där.

Så här berättade "Lockhytte Pelle" vid en intervju omkring 1900. Jag hade omkring fem dygn blåsning vid Pershyttan och betalade 5 kronor per ton malm. Jag var med hela tiden och vi låg vanligen kvar i hyttkammaren. Potatis, kött, fläsk, pannkakor, kanske någon pudding. Dricka och kaffe likaså hade vi med hemifrån. Naturligtvis var drängarna och torparen också med och vi hade arbete hela tiden, körde fram malm och kalksten för smältning och så var det att köra bort slagg och annat avfall. När järnet var färdigt lastade vi det på järnvägsvagnar. Jag sålde det till en grosshandlare som i sin tur gjorde affärer med Norrahammars bruk. Jag sålde också en del till Norrbhom på Ramshyttan, priserna då var 55 kronor per ton.

Hyttkammaren som vi bodde i var just inget trevligt ställe men man tänkte inte så mycket på det. Det fanns bänkar runt väggarna att ligga på. Så fanns det en hyttkammare

”Lockhytte Pelle”

Följande berättelse är skriven av Arne Carlsson.

Per Erik Pettersson eller som han vanligen kallades, ”Lockhytte Pelle” var av gammal bondesläkt, född 1869 i Kils socken belägna gården Grevberg. Han torde också vara den siste Kilsbo som kunde titulera sig Bergsman.

Lockhyttan vare en släktgård sedan början av 1800-talet då ägaren var Erik Erson, därefter hans son Anders Ersson och sedan sonsonen Per-Olov Andersson och det var han som 1874 lät uppföra mangårdsbyggnaden vid Lockhyttan.

Per-Olov Andersson var förutom bergsman också fjärdingsman, men hade också andra uppdrag inom socknen. Tyvärr omkom han vid en olycka på hemväg från Örebro och begravdes i Kils kyrka 1 oktober 1896.

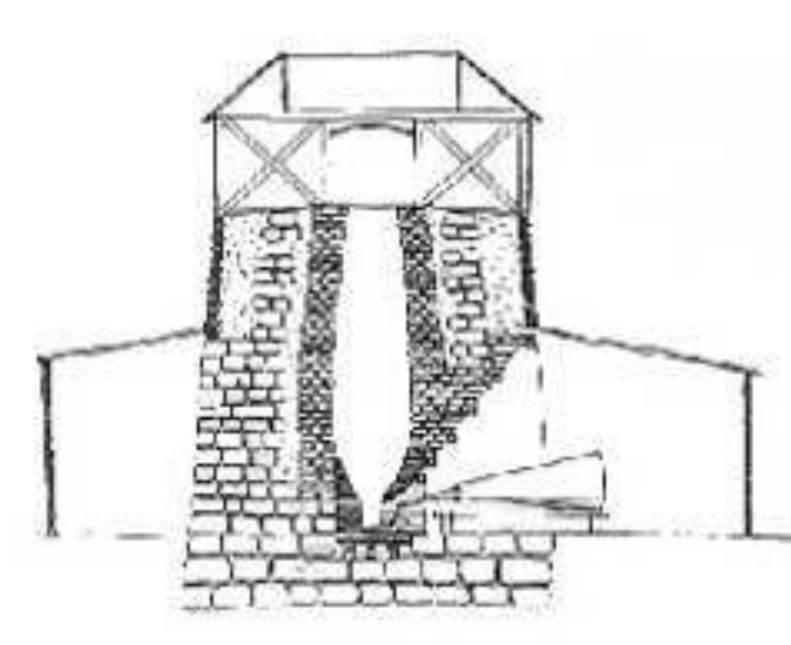
Den 14 februari 1897 kl. 4 eftermiddagen bjöd änkan Matilda Andersson till bröllop i Lockhyttan mellan dottern Anna Matilda och Per Erik Pettersson, i och med giftemålet kunde han nu titulera sig Bergsman.

Lockhyttan hade en areal av ca 500 tunnland till största delen skog. Djurantalet kunde vara 17-18 kor och ungdjur, 4-5 hästar och svin, får, getter och höns.

Naturligtvis fanns till hjälp också drängar och pigor. 1909

Sven-Åke Ericsson från Blackstahyttan berättar. Det var sex bergsmän som byggde hyttan som var en mulltimmerhytta.

Den hade timmer runt om som ett hus och så fylldes det på med isoleringsmaterial som var sand och jord. Hyttan hade även tak. Det finns inga rester av hyttan utan bara sotig mark där den troligen har legat.

Mulltimmerhytta. Så här kunde bergsmannens masugn se ut. Den var stabilt byggd i sten med en överdel av grovt timrade stockar. Källa: http://www.jarnriket.com/bergsman/ramdokument/25-03_masugn_hytta.htm [nerladdad 090727]

Sven-Åke berättar att var och en av bergsmännen fick själva skaffa fram kol och malm. Det gjorde de inte gemensamt. Sen fick var och en också ansvara för sin kolhög och sin

malmhög. Malmen hämtades i Dalkarlsberg och forslades över skogen till Blackstahyttan. Bergsmännen drog lott om turordningen vid användning av hyttan. De som fick börja drog de bästa lotterna för då fanns det vatten i bäcken. Den som kom sist kanske inte ens fick vatten nog för att smälta sin malm, så har det berättats för mig säger Sven-Åke.

Enligt Eckerbom var Magnus Erikssons bergslagsordning som utfärdades 1340 den äldsta kända i landet. Magnus Eriksson var kung i Sverige åren 1319-1364. Bergslagsordningen reglerade traktens bergsbruk. Skatten togs in i natura som i det här fallet var järn. Järnet skulle levereras till Arboga, Köping eller Örebro. Ungefär en tiondel av produktionen gick till skatt. För Blackstahyttans hytta var det förstas Örebro som gällde. Omkring 1560 var skatten för Blackstahyttan 32 lispund järn. Ett lispund var 7,5 kg. Det betyder att med dagens mått mätt var det 240 kg järn som skulle

levereras till fogden i Örebro i små bitar som kallades osmunder. Det innebär att hyttan då producerade ungefär 2½ ton. Men år 1666 ska det ha varit 27 dygn som hyttan var igång, så kallade blåsningsdygn. Då framställdes sammanlagt 15 ton järn.

Magnus Erikssons domsigill (Wikipedia: http://sv.wikipedia.org/wiki/Fil:Kung_Magnus_Erikssons_domsigill.jpg [nerladdat 090812]).

Jag sa, du får låsas att du har ett piano. Vi gjorde ett piano av en plint och det använde han. Peter Flack berättade en historia.

Det var en pratglad gubbe som låg på lasarettet. Han dela sal med en annan inlagd som blev trött på den som bara prata. När denna gubbe skulle bli utskriven så smet han ut i klädförådet och låna vit rock o stetoskop. Han gick tillbaka in i salen och sa, vi ska ta långtidstermometer. Du ska stå på alla fyra i fjorton minuter, sa han och stoppa in termometern i ändan på gubben. Så den pratglada gubben ställde sig på alla. Då kom den riktiga rondan och läkaren undrade vad som stod på. Gubben förklarade och då sa läkaren, för det första finns det inget som heter långtidstemperatur och för det andra är det där en tulpan.

Apropå historier. Det var föreläsningsföreningen som ägde Hammarbylokalen. Det kom en 5-6 personer varje gång det var föreläsning. Vi tyckte det var inget att hålla på med. Då prata vi med Gunnar Wargert som höll i programmet och sa, gå ifrån det här med historier. Ta något annat. Vi ringde till Gunde Johansson och han lovade att komma. Det blev fullspikat i Hammarbylokalen. Han berättade historier, spela och sjöng. Gunde var ju handelsman och charkuterist. En historia han berättade var den i rutan nedanför.

Det kom in en kund och skulle ha en bit kött. Gunde visa upp en köttbit. Men kunden var inte så nöjd så Gunde gick ut på lagret och vände på biten. När han kom in med den "nya" köttbiten sa damen, ja den är bra den tar jag. Sen sa hon, förresten jag tar en till.

arrangemang som ordnades för att klubben skulle få in pengar. Det var Familjerally, Kvitt eller dubbelt. Det gav några kronor då och då. Vi startade ett revygäng som uppträdde i Hammarby lokalen. Vi blev lite kända så vi for runt på olika platser. En gång slog det till riktigt ordentligt. För det första hade vi trummat ihop Gustav Pettersson i Lockekil och Bertil Nilsson i Fältabacken. Ekström i Backa spelade fiol så han skulle också bli med och ställa upp. Så bildades Backa-boys. Då vart det mycket folk.

Under bensinkrisen (1973) hade vi beställt en fin kväll på Lucia. Tre fyra dagar innan blev det stopp. Man fick inte köra med privatbilar och till och med bussar drogs in. Vi chansa och hyrde en buss. Vi körde runt och hämta folk. Klockan blev både sju och halv åtta så vi var förtvivlade, den var tvärfull med folk. Magnus Blomgren ställde upp med sina taxibilar. Den kvällen var det knökafullt. Det var nog en 200 personer. Här skjuter Eric Carlsson från Ullavi in och säger, det var smockfullt. Då blev det lite mer pengar i kassan. Vi hjälpte till på alla sätt.

Vi höll på och träna teatergänget i Hammarbylokalen. Det fanns en stor kamin. På vintern när det var svinkallt hjälpte det inte. Torsten Sundström som spela klarinett sa, det går inte blåsa för det blir bara is. Vi fick börja ett par dagar innan och elda och kämpa på i alla fall.

I början leta vi efter artister lite över allt. En kille kände en som bodde i Sörby. Jag fick adress och ringde. Det var det Peter Flack. Vi kom överens att han skulle komma hit. Han fråga, var har ni pianot. Ja fasen inte hade vi något piano. Det blev problem för han imiterade Povel Ramel på piano.

Bergsmännen i Blackstahyttan

Den första företeckningen, från 1561, över bergsmännen som tillsammans ägde hyttan är skadad skriver Eckerbom. Då var det 8 andelar. En ägde två andelar och hette troligen Jöns dalekarl. I nästa års längd finns en Jöns Holffuedsson, Åke Jönsson, Olof Hinricksson, Olof Jönsson, Henric Olsson, Göstaff Enbiörsson och Jöns Holffuedsson i Blackstatorp (Blackstatorp var ett tidigare namn på Algutstorp). Från och med 1570-talet är antalet bergsmän fyra.

Från år 1600 finns anteckningar om ett fegdetorp under Blackstahyttan. År 1606 finns ett Holgerstorp. Nytorp är ett nybygge år 1621. Samma år finns nybyggare vid Tomasboda och Bocksboda. Från 1618 omnämns nybyggare Torbjörn i Klockarhyttan men den var fortfarande inte skattepliktig 1624.

På 1620-talet ökar antalet bergsmän igen. Tre bergsmän nämns vid namn. Dessa var Carl Larsson, Lars Persson och Nils i Algutstorp. Efter bergsmännen räknas åtta torpare upp.

1656 omnämns Blackstahyttan som en gammal hytta. Det fanns gott om skog. På den tiden var skog en bristvara på grund av att det behövdes mycket bränsle, dvs. träkol, för att driva elda i hyttan.

1661 bestod Blackstahyttans hemman, enligt Bergsjordeboken, av Blackstahyttan, Algutstorp och Gålsjötorp. Totalt 4 ¼ mantal fördelat på 6 bergsmän.

1684 omnämns två dammar vid Blackstahyttan.

1707-1708 gjorde Jonas Bergius en karta över delar av bergslagen. I beskrivningarna som hör till kartan står att det vid Gårdsjötorp fanns en åbo som drev hyttbruk vid Blackstahyttan. I Blackstahyttan fanns 5 åbor som drev hyttan. De hade vidare 2 skvaltkvarnar och 1 såg. Även vid Lövnäset fanns 1 åbo som också ingick i de som drev hyttan.

Verksamheten vid hyttan upphörde 1738 enligt beslut från bergskollegiet. Orsaken uppges brist på vatten. Få bergsmän och svag skogstillgång.

Moshyttan byggdes 1622. Den brann 1671, byggdes upp igen och sista blåsningen var 1800.

Vägar, post och sågen

Eckerbom skriver om när skattejärnet skulle fraktas ner från bergen till kungens fogde i Örebro. Det var lättast att köra på vintern för då gick det på snö och isar över sankmarker och små tjärnar. Bergsmännens foror följdes åt. Som svarta ormar ringlade sig raderna av tung lastade "rotslädar" genom den vita snön ner mot slätten. Formännen rastade i regel i krogen vid Kils kyrka. Dess storlek vittnar om att kyrkan redan från början var tänkt som en storkyrka och samlingsplats för såväl slättens som järnbergslagens folk. Det var inte bara hästar som användes till dessa transporter även oxar och stutar (tjurar som ännu inte var könsmogna). Dessa köroxar skoddes och broddades liksom hästarna. Eckerbom skriver att de inte höll någon hastig takt men det var starka och sega djur.

en lada med tröskverk i. Vi hängde kläderna på tröskverket. Sen tyckte nog Hans Olsson själv att förskräckligt att vi skulle hålla på så där. Förlaget kom att vi skulle få vara på det som idag är Hallskogsvallen. Där var det en bäck som gick tvärs över åkern. Olssons sprängde så att bäcken kunde ledas runt. Några fiffiga killar som Magnus Blomgren, kom på att de byggde kommunvägen gick någon sorts utbildning till vägarbetare. Några av oss lyckades få dem att plana ut gården så det blev en plan. Sen fick vi plana ut för hand. Så småningom blev det en fin idrottsplats.

Vägverket hade en station mitt emot Gustavsvik, de sålde ut sin anläggning där. Stig Arne Larsson (Röcklinge) var med så vi fick köpa det huset. Det var hopskruvat med bultar så det fick vi skruva ner. Kvällen innan invigning var det stressigt. De skulle hyvlas och det var så in i den med mygg så det gick inte att vara där. Vi elda tallris med mera så vi kunde få upp flaggstängerna. Invigningsmatchen spela vi mot Örebro sportklubbs veteraner.

Få in pengar till laget

Ekonomin. Det fanns inte så mycket pengar. De hade haft en idrottsplats i Hammarby och det fanns lite kapital kvar där. Det var ett par hundra som vi skulle få överta. För min del blev att jag kom i arbete för att få det ekonomiska att bli bättre. Stig visar en pärm där han samlat klipp från olika

börja vi fundera på måste finnas de som var lite äldre som kunde ville vara med och spela. Gunnar Forsman, Magnus Blomgren. Anta Blomgren Einar Eriksson m.fl. kom med och vi spela lite vänskapsmatcher. Första riktiga matchen var mot Ervalla och vi skulle spela i Ervalla. Vi kom dit och spela och hade 17 – 0 i baken. Nästa gång blev det 9 – 2. Jag minns att jag gjorde två mål. Då hade vi kommit igång.

Fotbollsplan i Falla

Vi behövde ha någonstans att vara. Jag tror det var hos bröderna Larsson i Falla som vi fick hyra en åker. Det var inte det bästa men vi var nöjda. Gärderna då var lite upp och ner. Einar Eriksson körde med slåttermaskin och försökte klippa gräset. Åkern var egentligen för liten för fotbollsplan. Jag minns för jag skulle märka ut för målområde, straffområde osv. Den var inte 40 m på bredden. Vi drog ner straffområdet från 16 till 12 meter. Vi hade ingenstans att byta om utan det fick vi göra i friska naturen.

Någon kom på att i Klockhammar fanns ett gammalt stall som de ville ha bort. Det låg mitt emot kvarnen. Vi skulle försöka flytta det. Stallet låg långt ner i slänten. Driftiga killar som Gunnar Forsman kom på att vi skulle hissa upp det. Sen la vi plank under och drog. Vi tänkte vi måste hän med det här för vi kunde ju inte stänga av vägen. Jag skulle till jobbet så jag måste ge mig iväg lite tidigare. När jag kom på morgonen stod lasset på Fallagatan. Sen drog vi ner det till plan och hade till och med dusch. Sen utvecklade det där sig hela tiden. Vi skulle ha tag på en riktig fotbollsplan. Vi fick flytta flera gånger till andra åkrar. Ett ställe var mellan Falla och Hans Olssons den vägen som går på tvären. Då hade vi

Luffarstigen

Den så kallade Luffarstigen löper från Gamla Pershyttan i norr. Den går via Nya Pershyttan och söderut efter åsarna ner till Bocksboda (som i äldre tider stavades med x). I Boxboda binds stigen ihop med en gammal forväg från Skrikarhyttan (det stavades tidigare Skrekarhyttan). I ett beslut från tinget i Nora år 1642 finns en bestämmelse om inrättande av en krog i Skrekarhyttan. Detta tyder på att vägen från Skrekarhyttan till Boxboda är en gammal forväg.

Sågen i Blackstahyttan

Frans Eriksson, kallad Frans erse, byggde en ångdriven såg som han körde i många år. Såghuset finns kvar än idag.

När Sven-Åke var barn drevs sågen med diesel. Den gamla lokomobilen stod kvar när Sven-Åke var barn. Vi barn var nyfikna på Lokomobilen och en dag öppnade vi luckan och då kom det ut flera sotiga ugglor och andra som inte kunnat ta sig ut låg döda inne i den. Vi ungar blev förstas väldigt smutsiga och jag fick bassning av mor när jag kom hem, säger Sven-Åke.

Sven-Åke berättar vidare. En dag när jag gick i småskolan kom en traktor och drog in den till Örebro för skrotning. Det var synd. Tänk om den funnits kvar då hade den kunnat vara museiföremål här ute.

Posten kommer till byn

När jag var barn fick vi inte posten levererad hit upp. Vi turades om, en vecka i taget, att hämta posten hos handlarn i Frösvidal. När det var vår vecka och jag gick i skolan fick jag

ta med posten. Frans Eriksson och hans hushållerska var snälla, särskilt Elin. När jag kom med tidningen till dem kunde jag få karameller. När jag kom in i affären kunde det hända att handlarn talade om vilka som fått post. Fanns det något utbetalningskort med så kunde han till och med läsa upp beloppet. Det gjorde mig så orolig. Hela vägen hem tänkte jag att någon kunde komma och överfalla mig och ta talongerna. Hon bjöd honungskarameller.

Pappa kom på att han och chefen för posten i Örebro hade gjort värnplikten i Boden tillsammans. Chefen hade högre rang än pappa. Ändå tog pappa kontakt med honom och frågade om vi inte kunde få posten levererad hit upp. Dessförinnan hade pappa pratat med Magnus Blomgren om han var villig att köra upp posten. Magnus ställde upp. Kortet nedan är taget utanför Malmstens hus första gången som Magnus körde upp posten hit till oss. Det var troligen någon gång på 1950-talet. Lägg märke till den stiliga uniformen, brevbärare Blomgren har.

där några år. Jag träffa ett kjoityg och det blev det giftermål och då flytta jag först till Hallsberg, sen till Odensbacken, till Asker och nu bor vi i Meningasker.

De var några intresserade som byggde Lyckevallen och den blev klar ungefär när vi flyttade. Jag blev också idrottsintresserad. När vi hade flyttat hade jag inga kamrater som hade det intresset. En sparka väl lite boll mot logväggen. När vi kom till Prästtorp, var det fler intresserade, fotbollsplan nej det fanns ju ingen här.

På Fotot Kils borgarbrandkår och husmorsgymnastiken i samband med en fotbollsmatch mellan dem.

I fortsättningsskolan träffade jag andra härifrån orten. Vi börja fundera att vi nog skulle ha ett fotbollslag i alla fall. Så skulle vi ha en plan och det var svårt det. Vi spela match mot Frösvidal. De hade ett lag. Vi mötte dem flera gånger. De vann för det mesta. Vi spela i Vintrosa och Tysslinge. Sen

Gunnar Forsman och Hans Lindblad. Hans menar att detta med korna på skogsbete fortsatte in på 1940-talet.

Kossan som badade i polen

Ingrid Malmsten berättade att en gång hade en av Sven-Åkes kor förrirat sig in i deras trädgård (nr 7) och ramlat i polen. Det gick åt massor med folk att försöka få upp henne, men tji. Till slut kom någon på att häkta av dörren till logen och lägga den som en ramp som kossan kunde gå upp på.

Hästen gick ner sig

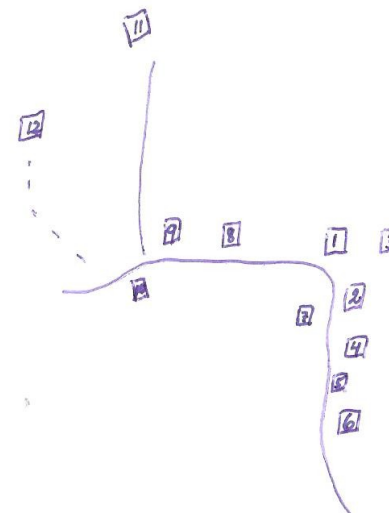
Sven-Åke berättar att en gång när vi avverkade där i närheten av varma bad och lunnade timmer. Då sjönk hästen ner och fastnade. Den kom inte lös. Vi fick spätta och gräva bort massor av sten och jord för att få loss den. Det tog en halv dag innan vi fick dän hästkräket. Det är förrädiskt för djur.

Fotboll

En marskväll våren 2009 kom Stig Thuresson och berättade om fotboll med mera.

Jag är född 1933 i Ölmbrotorp i Ervalla. Innan kriget flyttade familjen till Skvaltet i Närkes Kil. Det var när jag började i första klass för fröken Andersson. Vi bodde där några år. Det var under kriget. Sen sålde farsan gården och då bodde vi i Prästtorp. Sen flyttade jag ner till Vallby kvarn och bodde

Gårdar och folk i Blackstahyttan

Nr 1 (Ericsson)

Denna gård har varit i släkten sedan ca 300 år och släktens historia beskrev vi på sidorna 6 – 12.

På fotot till höger står huset i vinterskrud. Det är samma hus som på sid 11 men detta kort är taget i nutid.

Nr 2 (Malmsten Nilsson)

Det är inte känt hur gammalt huset är. På en av skorstenarna av gjutjärn står årtalet 1761 ingraverat.

Sven-Åke Ericsson minns Frans Eriksson som bodde här med sin husföreståndarinna Elin Körning. Det var när jag var barn. Då hade Frans hustru avlidit och barnen var vuxna och

hade flugit ut. Jag fick gå in till dem med posten och då brukade jag få karameller av tant Elin. Hon var så jättesnäll, minns Sven-Åke.

En solig sommardag 2009 träffar jag Ingrid Malmsten och dottern Carin Malmsten Nilsson i huset som numera är Carin och hennes familjs hem. Ingrid berättar att hennes föräldrar, Axel och Gerda Svedlund köpte huset som sommarhem 1942 och började rusta det. Ingrid visar kortet ovan som är från 1942 och bilden till höger som är från 1943. Detta kort visdar baksidan på huset när de förväxta träden fällts och upprustningen precis börjat. Hon berättar att huset ser mycket större ut från baksidan där det har fyra fönster, än från framsidan där det bara är tre. Sen berättar hon hur det gick till när föräldrarna kom till Blackstahyttan. Innan pappa köpte gården var

några stenar som användes till kyrkogårdsmuren i Kil.

Kilsbergens festplats Blackstahyttan

Kor och hästar

Korna stängdes ute

När Sven-Åke var barn gick korna på bete i skogen. Istället för att hägna in betesmarken hägnade man in byn för att hålla djuren utanför. Varje gård hade en del av byns gärdsgård att sköta om. Korna hade pingla om halsen och man kände igen ljudet från sin egen pingla. I de flesta fall kom korna självmant tillbaka på kvällen för att bli mjölkade. På hösten kunde det hända att korna inte kom hem. Då hade de ätit svamp som de blev berusade av. Sven-Åke minns att han som barn fick vara med och leta efter korna. Det var ett stort besvär att få hem dem. När detta berättades var det fler cirkeldeltagare som kände igen sig. Det var bland annat

Västantorp återgick nu till gården. Pappa och hans bror Kalle tog över. Ingen ville bo där så huset stod tomt. Sjutton också att huset skulle stå så där tänkte pappa och Kalle och rev huset. En farbror i Örebro köpte det och satte upp det på Holmen. Kvar blev den stora stensockeln. Runt farbror Kalle var det mycket affärer och han fick idén att ha en festplats med dans och servering. De satte igång och snickra en stor dansbana med hytt för spelmännen att sitta i. Vedboden gjordes om till kaffe-stuga. De kokade kaffe i vedboden. De sålde kaffe- och dansbiljetter. Genom en glugg i väggen serverades kaffet. Där stod mina två fastrar. En av dem, Kerstin, var mor till den nyligen avlidne Sten-Olov Bergman.

De satte upp affischer och annonserade. Det började komma folk för dansbanan fick rykte om sig att vara ett trevligt ställe. De försökte hålla ordning så att det inte skulle vara något bus. Flera av grannpojarna var ordningsvakter. De som ville bråka tog de ut i skogen där de fick sova ruset av sig bland knott och mygg. Det kom till och med folk från stan i häst och vagn och några i bil. Det var en sådan idyll med åkrar och skog om vartannat på vägen upp. Det höll på några år. Sen blev det väl som på andra ställen att folk åkte till en annan dansbana. Då lades Västantorps dansbana ner. Dansbanan revs men grunden ligger kvar förutom några stenar som användes till kyrkogårdsmuren i Kil.

här uppe och tittade. Då gick vägen över Ängakullen och det fanns ingen riktig bro utan bara några plankor som lades ut över bäcken. Mamma sa, om jag händelsevis kommer härifrån med livet i behåll så sätter jag aldrig mer min fot här. Det dröjde inte länge förrän pappa kom hem och sa, hej bergsmansmora. Pappa kände sig instängd i stan han längtade till skogarna och bergen. Han var född i Norra ny församling i Värmland och kom till Örebro 1928. Mamma Gerda kom från Stugun i Jämtland. De flyttade in för gott 1950. Sen bodde mamma och pappa här i många år.

Mamma tyckte mycket om mat och trädgård. Hushållnings-sällskapet ska omkring sekelskiftet varit här och gratis lämnat ut fruktträd. Denna gård fick äppelträd, ett Åkerö, ett Melonäpple och ett äpple vi inte vet namnet på. Pappa kallade den skämtsamt i familjen för " jämtlands astrakan" med hänvisning på mamma som ju kom från Jämtland. Det var även ett Gråpäronträd och ett Augustipäron samt ett körsbärsträd. Sen var Oskar Olsson, Höglunda här och ympade in Klockhammars rösöta.

På fotot som är taget 1944 sitter mamma och pappa här på trappan med sin hund Peggy.

Jag och min man Carl-Henrik byggde ett hus (Nr 7) tvärs över vägen 1957. När mamma och pappa gått bort flytta flyttade vi in hit 1976 säger Ingrid som numera bor i Örebro. Nu är det dottern Carin och svärsonen Harry Nilsson med utflugna barn, och två hundar som bor i gården.

Längre fram i skriften får vi åter möta familjerna Svedlund, Malmsten och Malmsten—Nilsson.

Nr 3

Nu har Sven-Åke Ericssons bror huset. Här bodde Gustavssons förr.

På fotot nedan från 1927 är det höbärgning hos Gustavssons. Mannen till vänster med räfsan är Per Gustafsson, På hölasset står Velin och den lilla flickan som sitter på lasset är

På den här bilden syns det att Kalle flyttat in- gången till mitt på hu- set. Sommarens bygg- projekt har handlat om dubbelgarage till lastbi- len med mera.

Jag lämnar den lilla fa- miljen, som inte räds höstmörker och vilda djur. De har under åren i Rökärr sett spår av

både varg och lo. Rådjur ser de för jämnan.

Nr 12 Västatorp (Dansbanan)

Sven-Åke Ericsson berättar. Det byggdes en dansbana byggdes på 1920-talet vid Västatorp. Det var på ett stycke mark som styckats av från vår gård. Det skedde i samband med att pappas morfar, Lars Olsson delade gården. En son, Lars, flyttade till stan. En annan son Erland var ogift. Sen fick han Västatorp med en ko och gris.

Han hade en hushållerska som hette? och hushållerska. Det var ett väldigt fint hus som byggts som undantag åt honom. Erland högg i skogen. Han drog sig fram och levde där i många år. En dag på 1920-talet låg han död i hagen. Dödsor- saken är inte känd. Kanske fick han hjärtslag eller hjärnblöd- ning, säger Sven-Åke. Hushållerskan var förtvivlad.

Ingången flyttade jag samma år. Förr fanns en gammal Huskvarna ved kamin, en sån där grön, och vedspisen för uppvärmning. Jag satte in vattenburen värme berättar Kalle. Elementen köpte jag begagnade. Nu eldar vi med ved. I badrummet satte jag in golvvärme.

Kalle berättar, sånt som han hört talas om. Lundkvists bodde här innan Isacssons. Fritz och hans hushållerska bodde här. Därför brukar gamla i byn kalla Rökärr för Lundkvistastugan. Det finns en berättelse Kalle känner till och som jag hört tidigare av Sven-Åke Ericsson. Det var för länge sedan när Fritz mamma avlidit. De la den gamla kvinnan på ett lastbilsflak som de lagt granris på när hon skulle köras till kyrkogården. Sven Åke, som då var barn, hade nyligen varit på sin morfars begravning. Morfars kista fick åka i en fin bil. Det var då jag upptäckte klasskillnaderna i samhället, sa Sven-Åke.

Det börjar skymma och jag ska straxt ge mig av hemåt. Vi går ut i trädgården. Jag får upp kameran och får till några bilder på Kalle, Susanne och lilla Alexander.

Sigrid Karlsson (f. Eriksson) som fortfarande bor kvar i Blackstahyttan nu i nr 9. Pojken med skärmössan är okänd. Mannen med västen är Gustav Gustavsson.

Sigrid Karlsson minns farbror Per som en snäll gubbe. Även Sven-Åke Ericsson har positiva minnen av Gustavsson och säger, vi kallade honom farfar. Sigrid berättar att Gustavsson hjälpte hennes mamma mycket när hon blivit änka.

Hon bodde i Mellangården (nr 8). Det var inte så lätt att klara sig. Mamma fick hugga ved och det hade hon inte gjort förr. En gång högg hon sig i tummen. Hon sprang över till Per Gustavsson och där la de förband. Det gick bra och hon fick behålla sin tumme.

Nr 4 (Nord)

En lördag i augusti hälsar jag på hos Birgit och Sven Nord. Husset byggdes 1943. På fotot från 1945 är det bara några rosor framför trappen.

Jag tar ett kort av Nords hus

från vägen. Bilden ger inte rättvisa åt den prunkande trädgården där blommorna trängs i rabatterna. Det märks att Birgit är intresserad. Sven sköter häcken.

Vi flyttade hit 1956 säger Birgit. Då hade vi Sven-Erik och dottern Birgitta. Året efter föddes Christina.

På kortet är hela familjen Nord samlad.

Vi hade jordbruk. Vi hade häst, kor, gris och höns. Ibland tog Axel Svedlund med sig ägg och sålde på kontoret i stan. Vi sålde mjölk till grannarna runt omkring. Vi tappade upp den mängd mjölk som en familj skulle ha i deras kruka och ställde den i mjölkrummet. När de kom och hämtade krukans, med t.ex. 3 liter mjölk, ställde de in den tomma krukans, så vi kunde fylla på den till nästa gång. Vi odlade havre, hö och även potatis. Vi odlade mest King Edvard, den tidiga Puritan och även Snöboll. Vi hade självplockning så folk fick komma hit och själva ta upp sin potatis. Sven skötte också vägen. Tidigare hade häst använts vid snöplogningen men när jag började var det traktor som gällde.

Kalle berättar om ladugården och visar ett kort. På kortet syns Rune och Arne Isacsson och snett bakom dem sommarbarnet Helena. Traktorn, ser ut att vara en "grålle".

Kalle berättar att Sockeln till ladugården är murad av block som tillverkades nere i byn. Gropen vid Mellangården ska ha varit platsen de göts på. Taket har rasat in så av den stora ladugården återstår idag bara sockeln. Kalle vill bygga upp den igen, men andra byggprojekt ligger före på listan.

Vi tittar på ett kort på Rökärr från 2001, då Kalle och Susanne flyttade in.

Under tiden vi talar tultar Alexander omkring och småbusar, med ett leende från öra till öra.

andra i Blackstahyttan kommer kaffe och doppa fram. Det är trevligt.

Kalle börjar berätta. Innan vi flyttade hit bodde Rune och Margit Isacson här, säger Kalle. De var barnvakt åt mig. De hade två hästar, Frille och Sverker. Ibland fick jag få åka häst och vagn med dem ner till Sven, handlarn i Frösvidal. Jag uppskattade det inte, på den tiden, för jag ville hellre åka bil. Vi hade ingen bil. Kalle visar ett gammalt häfte med berättelser från den tiden. Min mor skrev det jag sa att hon skulle skriva. Det finns inklistrade bilder bl.a. på Frösvidals handel och på Rune med hästen Frille.

Vi tittar i flera album och i ett visar Kalle hur köket såg ut när han och Susanne flyttade in 2001. Då kommer Kalle ihåg att han satt i ett skåp och lekte buss. Det är skåpet med dubbeldörrar under diskbänken. När jag kom och Margit skulle vara barnvakt, plockade hon ur skåpet så jag kunde sitta där.

Nr 5 Hökapers stuga

Thorsten Adlers lär ha forskat lite om folk bodde här tidigare. Det var i regel fattiga människor som drog sig fram. Adlers köpte det på 1940-talet för att ha som sommarstuga. Thorsen var inspektor på Örebro pappersbruk. Han var en ivrig jägare och god skytt. Han tävlade i skytte. Det berättas att han tränade skytte uppe i Blackstahyttan, så när Adlers kommit ut på landet kunde man höra hans hagelbössa, berättas det.

Carin Malmsten berättar om hans hustru, tant Stina. Hon tyckte mycket om att gå i skogen. Det var ovanligt för en fin dam, som hon, att på den tiden ströva omkring i skogen. Hon hade också långbyxor vilket var ännu mer märkvärdigt. När vi pratar om detta kommer Ingrid Malmsten ihåg att Karin Lager, från Klockhammar brukade hjälpa mamma Gerda ibland. Året om hade Karin Lager kjol. På vintern kom hon hit på skidor och även då i kjol.

Fotot kommer från Ett djärvt industriellt initiativ, sid 168, vid en jaktmiddag i Ramshyttan. Thorsten Adlers sitter längst fram, bredvid honom G. Åkerhielm och därefter Ragnar Sellén.

Malmsten pratar om Blackstahytte-loppet som Adlers drog igång. En stor begivenhet på den tiden. Det får vi forska mer om och återkomma ett annat år

Nr 6 (Gula huset) och 7 (Tegelvillan)

De som bor i dessa hus har vi inte haft möjlighet att intervjua.

Nr 8 Mellangården

Numera står detta hus tomt. Sigrid Karlsson berättar att hon är född här. Fars första fru blev död vid födseln av tvillingar den 3 mars. Far stod ensam med 7 barn som de redan hade innan denna tragedi. Det ena av de nyfödda barnen dog. Den andra flickan som fick heta Linnea kom faster Ida och farbror Georg Isacson från Lövnäset med släde och hämtade. Faster Ida har sagt att hon undrade hur hon skulle kunna klara ett nyfött barn, men det gick. Min mamma, Hilma Sund var hushållerska vid Skogatorp. Hon fick nu komma och hushålla åt Erik ers som egentligen hette Eriksson. Så småningom gifte de sig.

Här är det Linberedning i Blackstahyttan. Kvinnan näst längst till höger är Hilma Eriksson, min mamma säger Sigrid.

sist blev hon så orkeslös att hon fick komma till ålderdomshemmet. Efter Hilma bodde Alvar Isaksson efter att han flyttat ner från Tomasboda i många år där uppe. System Linnea och svågern Folke Segelberg bodde nere. Linne som nyligen blev änka har flyttat upp och sonen Leif bor nere. Leif är med på en kort på sid XX.

Många i byn talar om Alvar. Carin Malmsten berättar. Han tog med oss ungar i bilen, till exempel till marknaden i Nora. På midsommar fick vi dansa vals med Alvar. Då blev man yr i

huvudet för han svängde så. Vi barn var små och han var så lång. Fotot är från 1966 års midsommarfirande.

Birgit och Sven Nord berättar att

dikeskanterna var så fina på Alvars tid. Han slog dem med lie.

Nr 11 Rökärr (Lundkvistastället)

Det är kväll när jag stannar bilen i Rökärr. Karl-Johan Sjödahl har kommit hem precis före mig. Kalle och Susannes son, Alexander femton månader gammal, sitter i sin bilbarnstol och sover. Han har varit hos mormor medan föräldrarna arbetat. Alexander vaknar när Kalle lyfter upp honom och vi går mot huset. Susanne, Kalles sambo som kommer från Vekhyttan möter i dörren. Jag bjuds in och liksom hos alla

På foto som vi fått låna av Lennart syns han själv omgiven av det övriga laget. Stående från vänster, "Post-Lasse", Gunnar Gustafsson i Nytorp, hans bror Vidar, Gustavsson och Hugo Karlsson i Norrbacka. Knästående: Ingen har kunnat namnge de två på vänster sida om Lennart Karlsson. På höger sida är det Gustav Åberg och längst till höger Lennart Bodin.

Nr 10 Skogvaktarstället

När Sven-Åke gick i skolan bodde Olof Bergström och hans mor Greta (Margareta) i övervåningen. Under kriget bodde dansken Christian Moos där uppe. Sigrid och Lennart Karlsson flyttade in och bodde där nere åren 1954 till 1966 då de flyttade tvärs över vägen till nr 9 som de fortfarande bor i. En tid bodde Hilma Ericsson, Sigrids mamma i våningen där uppe. I många år bar Lennart upp ved till sin svärmor. Tills

Till höger i bild bråkas linet för att bryta veddelarna i bråka. Kvinnorna till vänster i bild sitter med skäkknivar och skavde av de återstående veddelarna. Nästa moment häcklingen var en sorts kamning. Först därefter kunde linet spinnas till garn. Innan bråkning hade linet rötats och stökats. Mannen längst till vänster på fotot är Sigrids far Erik Eriksson.

Linbastun låg bakom mellangården ner mot bäckravinen. När jag var barn brukade vi leka i det som var kvar av den berättar Sven-Åke Ericsson.

Sigrid berättar om en otäck händelse som hände när hon var 5 år. Elov skulle ösa säd på skullen. Han tog med Sigrid upp för att hon skulle kunna hålla i säckarna åt honom. Plötsligt ramlade han ihop på golvet där uppe. Till slut tog han sig samman och med Sigrid på ryggen klättrade han ner och tog sig in i huset. Sigrid berättar han tog sig åt huvudet och bara skrek. Han hade fått hjärnblödning. Ambulansen fick komma och köra honom till lasarettet i stan. Sen dog han samma dag som han skulle ha fyllt 60 år.

Karl-Johan Sjödahl (som numera bor i Rökärr bodde här i två omgångar som barn. Jag var något år när vi flyttade in första gången och 5-6 år när vi flyttade.

På foto är Kalle cirka 1½ år, ungefär lika gammal som hans egen son är nu. Kalle sitter i trädgården och i bakgrunden skymtar Mellangårdens jordkällare.

En gång när jag var 3-4 år hade mor åkt ner till Frösvidal för

att handla. Det var på vintern. Jag bestämde mig för att följa efter. Jag var naken förutom mors röda skor, som jag "lånat". Som tur var fick Boel och Larz Lundberg syn på mig, De plockade in mig i stugvärmen hos dem.

Nr 9 (Karlsson)

Här bor Lennart och Sigrid Karlsson. Jag är född i Blackstahyttan berättar Sigrid. Lennart kommer från Frösvidal. Vi bodde först tvärs över vägen och sen flyttade vi hit, säger Sigrid. Deras två barn Kent och Iréne har flyttat ur för många, många år sedan.

På kortet nedanför är Irene cirka 10 år och utklädd till påskkärring. Huset som skymtar i bakgrunden, tvärs över vägen från föräldrahemmet, är nr 10.

Lägg märke till Irenes fina mönsterstickade vantar. Mamma Sigrid är fortfarande flitig med handarbete av alla de slag, även om vävstolen fått gå all världens väg. Den var så hoplagad så det var inget att ha längre, säger Sigrid. Mamma köpte den för 10 kronor en gång, berättar Sigrid.

När jag och min svärmor Majken besökte Nords berättade Birgit att Irene så duktig och att hon brukade vara barnvakt åt de flesta barn i byn.

Lennart jobbade i skogen åt pappersbruket. Jag var idrottsintresserad och var målvakt i Kils fotbollslag. Det var inte så länge för sen började jag cykla och tävla i gång. Jag blev bland annat distriktsmästare i gång. I finrummet hos Lennart och Sigrid finns många påtagliga bevis på Lennarts skicklighet i olika idrottsgrenar.